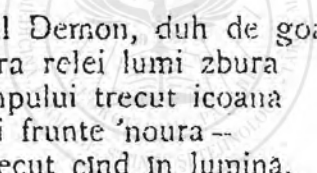

DEMONUL

Poemă de Mihail Lermontoff
(tradusă după ultima versiune rusească)

PARTEA ÎNTĂIA

I

Scribitul Demon, duh de goana,
Deasupra relei lumi zbură
Și-a timpului trecut icoana
Înnalta-i frunte 'noura --
Acel trecut cînd în lumina,
Curat, ca inger el lucca;
Cînd, printre sori, în fuga-i plina
Pe bolta cerului senina
Cometa 'n cale-i suridea
Și cînd prin spașuri albastre
El urmărea, setos de știri,
Convoaele de mii de astre
Zvirlite 'n largi nemarginiri;
Cînd el credința și iubiri
Avea, ca cea dintăiu faptura,
Cînd nu știea 'ndoeli și ura
Și mintea nu-i amenințau
Atîtea veacuri reci și goale...
Și multe... multe-i deșteptau
Acum în suflet gînd de jale.

II

El ratacea in largul spatiu
 Demult, fara de scop, pierdut...
 Veac dupa veacuri, fara safiu,
 Curgea - minut dupa minut,
 Fara schimbări -- același cînt. —
 Stăpîn pe micu-ne pămînt,
 El rău făcea fără plăcere;
 Ne 'mpiedecat în drumul sau,
 — Găsind supuneri și tăcere —
 I se urise-a face rau.

III

În Caucaz, prin zări carunte,
 Pribeagul Demon se ducea.
 Supt el Cazbec* cu alba-i frunte
 În gheți eterne strălucea;
 Iar jos, departe, pe supt stîncă,
 Negrind în vogaună-adîncă,
 Darial**, sclipind, prin văi fugea.
 Ca o tigroaică 'nfuriată,
 Comatul Terec** pe-adîncimi
 Zbiera, — și fiara fermecată
 Și pasărea din înălțimi
 Al apei lui ascultau glasul;
 Dar nouri roși din departări
 Venind din sud, din alte țări,
 Cu el, spre nord, își luau pasul;
 Și stînci carunte, în șirag,
 De tainice porniri cuprinse,
 Se închinău spre el cu drag
 Cătînd la apele-i întinse;
 Iar turnuri de castele 'n stînci,
 Privind în nori cu ochi de groază,
 Păreau din văile adînci
 Caucazului giganți de pază, —
 Și tot în jur era mareș.

*) Cel mai înalt dintre munții Caucazului.

***) Fluvii; cel din urmă curgînd spre Nord-Est.

Dar duhul mîndru și semeț,
 Purtînd privirea-i birfitoare
 În lumea Celui ce-a creat,
 Pe fruntea-i nalta, lucitoare,
 Nici semn nu da că e mișcat.

IV

Priveliști nouă răsărită
 În ochiu-i rece, îngîmfat:
 A' Grūziei poeni sclipira
 Ca un covor împestrițat—
 Pămînt ferice și bogat!
 Ca piramide, plopi se 'nșiră;
 Iar pe prundișul în colori,
 Șoptesc piraale 'nspumate
 Și, printre rozele în flori,
 Slăvesc pe zinele uitate
 Prin cîntul lor—privighetori.
 Sint bolte de cînari*, umbroase,
 Izvoare 'n edcra 'nfoiate;
 S'ascund acolo speriate
 Cirezi de cerbi; și sint duioase
 Lumini, avînturi, șuşuiri
 Și graiul multor glăsuirii:
 Suflari de mii de vieți voioase;
 Și-al zilei cald copleșitor,
 Și-al nopții vînt răcoritor
 Eșit din roua;—mii de stele
 Lucind ca florile 'n vilcele,
 Ca al Gruzincei ochiu cu dor...
 Ci însa-afar' de gelozie,
 Mîndreța lumii nu trezea
 În Demonul plin de urgie
 Nici simțuri noi, nici voe rea:
 Pe tot, din zboru-i, în natură
 El presura adîncă ură.

*). Specie de platani.

V

Înnalt castel, cu 'mprejmuiri,
 Gudal bătrînul sus zidit-a
 Și munca, lacrimi cheltuit-a
 A' robilor—supuse firi.
 Din zori, mărățele cladiri
 Pe munți arunca umbra-adîncă,
 Iar trepte sînt săpate 'n stîncă—
 Din tură acestea coborînd
 Ajung la riu; pe ele, sara,
 În alba-i ciadra*, lunecînd,
 Prințesa tînăra Tamara
 Spre apa vine 'ncet cîntînd.

VI

Demult, din stîncă 'n clipe-amurge
 Tacut privește cel castel,
 Dar azi petrecere-i în el;
 Zurnă** rasună, vinul curge:
 Gudal marita fata lui.
 Venit-au toți ai neamului...
 Pe coperiș, pe largi covoare,
 Mireasa, fetele zglobii...
 În cînturi, jocuri, veselii
 Se trece timpul.—Mîndrul soare
 S'ascunde 'n munte la chindii.—
 Bătînd din palmele ușoare,
 Cu toate cînta; zurgalii
 Apuca tînăra mireasa
 Și, iat-o, peste capul ei
 Răsuna 'n mîna-i clopoței:
 Aci ca pasărea s'avîntă,
 Aci s'oprește, și rotînd
 În juru-i văzu-i strălucînd,
 Prin gene-i ochiul rîde, cîntă;
 Aci, își pleacă ochiul lin

*) Maramă lungă.

***) Instrument cu strune, asemănător cu chitara.

Aci, covoarele peștițe
 Simțesc plutind în joc divin
 Picioru-i mic ca de zeițe ;
 Și plină de plăceri,—ca 'n vis
 Șuride ochiu-i clar, deschis.

VII

Ma jur pe-a stelelor sciutei,
 Pe-apus și răsărit de soare :
 Nici Șahul mîndrei Persiei
 Și nici un zeu din vechii zei
 N'a sărutat așa fecioare ;
 Nici a' haremului fîntîni,
 În caldul verii înfocate,
 Cu ploaia lor de diamante
 N'au răcorit așa cadîni.
 Și pînă-acuma nici o mîna,
 Trecînd pe-o frunte mai senină,
 Asemeni par n'a împletit ;
 Și 'n toată lumea cea păgîna,
 Ma jur că-asemena o zîna
 Supt cerul sudic n'a 'nflorit.

VIII

Tamara zboara ca vrăjita
 De jocu-i viu și fecioresc.
 Cu-a ei panglică înflorită,
 Cu paru-i lung și îngeresc
 Se joacă vîntul. Se vadesc
 Doar slabe urme de 'ntristare
 Pe-a' ei trasuri dumnezești ;
 Mișcarile-i viforitoare
 Erau așa de ripitoare,
 Așa de mîndre și firești,
 Ca însuși Demon, de supt ceruri,
 Privind la ea,—și-ar fi uitat
 Pe-ai lui tovarași din eteruri,—
 S'ar fi oprit și suspinat.

IX

Și Demonul privi... Îndata
 O tulburare 'nvăpăiată
 Simți în sine-și. Ca fior,
 În inima-i de mult pustie,
 Patrunse veșnicul amor,
 Și el din nou putu să știe
 Și lumi de bine și frumos...
 Și lung se uita cu mirare
 La frumusețile de jos...
 A foastei fericiri visare,
 Ca stele după stea trecînd,
 S'arată 'n minte-i luminînd,
 Și-oprit de-o mîină nevăzută,
 Un cuget nou el zemisli
 Și-o limba bine cunoscută
 Răsunet nou în el trezi.
 Cuvinte reci și hulitoare
 Nu află 'n sufletu-i pătat.
 Uitare?—Domnul nu i-a dat!...
 Dar singur n'ar fi vrut uitare...

X

La nunta lui, cam într'amurg,
 Pe calu-i credincios și murg,
 Aleargă-acum grabitul mire.
 Pân' la Aragva* 'n fericire
 Calcat-a drumuri fel de fel.
 Supt grele sarcini, după el,
 De-abea-și trag pașii, gîfîind,
 Cămile 'n șiruri; pe supt tei
 Se duc pe drum și, strălucind,
 La git le sună clopoței...
 Lăsîndu-și țara—Sinodalul**—
 Convoiul Prințu-l conducea.

*) Fluviu în Caucaz.

***) Localitate din Caucaz, renumită prin vinurile sale.

Cureaua încinge-a lui giubea,
 Iar sabia-i și cu pumnalul
 Lucesc în soare; pușca lui
 Privește 'n clarul cerului;
 Cu-a ciuhii* mîncei în sus trase
 Se joacă vîntul. Luce 'n fir
 Din lîna ciuha-i de Cașmir;
 Cu flori cusute pe mătase
 E șaua lui; pistoale șase.
 Supt dînsul calul, înpumat,
 Din neam de cai mult cautat,
 Crescut în Carabah** —ridică
 Urechile și, plin de frica
 Sarind, privește de pe înal
 Cum spuma apei joacă 'n val.
 E strîmtă calea, șugubeața:
 La stînga-i stîncă de cristal,
 La dreapta, —fluviul în ceață.
 Tirziu e-acu. Pe munți 'n ghiata
 Se stînge purpura pe sloi...
 Sporește pasul cel convoi.

 XI

Un paraclis pe deal straluce...
 De mult aici, supt sfînta cruce
 În Domnul doarme-un prinț slavit—
 De mîna de vrăjmaș pierit.
 De-atunci, la nunta, sau bataie,
 Oricare călător trecea
 Spre Domnul ruga-i în văpaie
 Să 'nalțe-aici obișnuea—
 Și ruga-i îl ferea în cale
 De-a' Musulmanilor pumnale.
 Dar mirele 'ndrazneț trecu,
 Ca moșii cruce nu-și facu,—
 La visuri rele, necurate,
 Vicleanul Demon l' indemna:

*) Haină cu mîncile în formă de pelerină.

**) Localitate din Caucaz, vestită pentru caii săi.

În ceața nopți 'ntunecate,
 Miresei gura-i săruta...
 De-odată 'n cale-i doi... Se pare?...
 Mai mulți !... Trag focuri... Ce e oare ?
 În scări picioru 'nțepenind,
 Pe frunte-i cușma indesind,
 Viteazul prinț tacut privește...
 Și 'ndata pușca slobozi,
 Trosni din biciu, se repezi
 Ca vultur aprig ; — iar pocnește...
 Un gemat, racnet, s'auzi
 Departe rasunînd pe vale...
 Curînd bataia se sfîrși :
 Fricoși Gruzinii *) fug din cale.

XII

Tăcut-a tot... În jur privind,
 Camilele stau gramadite ;
 Din cînd în cînd, tît zîngănînd,
 Și frica nopții izgonînd,
 Spre leșuri vin neliniștite.
 Avutul tot e 'n mini gruzine ;
 Deasupra jertfelor creștine
 Se 'nvîrte pasărea de noapte...
 Nu mai aud de-acu ei șoapte
 Și țarna lor nu linga sfinți
 Ș'a odihni cu-ai lor părinți ;
 Și n'or veni nici sor' nici mame
 Îmbrobodite 'n lungi marame,
 Cu bocet trist, — cu mir, balsame, —
 La groapa lor nu vor căta !
 Dar colo, mîni strguincioase,
 Pe virful muchilor stîncioase
 Creștina cruce-or înalța,
 Și edera cu craci frunzoase,
 Crescînd pe ea, o va 'mbrăca
 În haina-i verde, răcoroasă ;
 Și-ades 'n calea-i nevoioasă,

*) Cercheji.

Drumețul s'a opri supt ea...
La umbra Domnului să stea.

XIII

Aleargă calul pe cîmpie,
Zvirlind, sārind ca 'n batalie.
Aci s'oprește ca trāsnit,
Și-asculta-al vîntului șoptit
Lārgindu-și nārile 'nfocate;
Aci deodată drumul bate
Cu-a lui potcoave ce rasun'
Și, coama-i aruncind pe spate,
Pe cîmpi aleargă ca nebun.
Din cînd în cînd, pe el se zbate
În șea stāpinu-i singerat,
Cu capu 'n coama lui lāsāt.
Acum de frîu el nu mai ține;
În scārī picioarele și-a 'ntins
Și sîngele, țîșnind din vine,
Pe hainā-i curge în prelins...
Sarmane cal, sā-ți smulgi stāpinul
Din foc, tu te-ai luptat deajuns,
Din urmā însă Osetinul*
Cu glonț în spate l'a patruns.

XIV

Castelul lui Gudal e 'n jale
Și curtea plină e de Gorți**;
Dar calul cui, aprins de cale,
Cāzu pe pietre lîngā porți?
Și cine-i mortul de pe spate?
A' luptei urme sînt sapate
Pe-al frunții smede încrețit,
În sînge-i hainā, armăturā,
Și 'n cea din urmā-a ei strînsurā,
Pe coamā mîna i-a 'nlemnit.

*) Popor trāitor în Caucaz.

***) Locuitori de la munte.

Nu mult, Tamara, cu credință
 Tu mirele ți-ai așteptat!
 Ținînd a lui făgăduința,
 La nunta-i, vesel, a plecat...
 Dar vai! pe calu-i, ca săgeată,
 El nu mai sta-va niciodată!

XV

Pe neamul lui Gudal bogat
 Căzu—ca fulger primăvara—
 Mînia Domnului.—În pat
 Se vâlta 'n gemete Tamara
 Și lacrimi tot mereu îi curg,
 Șe 'nalța peptu-i și se lasă...
 Dar, iată, vorba mult aleasă
 Aude-asupra-i într'amurg:
 „De ce zădarnic plîngi, Tamara?
 Pe trupul mort, lacrima-ți clară
 Ca rouă vie n'a pica;
 Ea-ți arde ochiul ca o pară,
 Plăpîndu-ți piept ți-l va seca.
 El e departe: n'ar' să știe,
 N'a prețui al tau jelit.
 Lumini cerești acum îmbie
 Spre bine ochiu-i fericit.
 Cîntări ascultă-acum de ingeri...
 Ce-i visul sarbădului traiu
 Al unei fete—chin și plîngeri—
 Ce-i... unui oaspete din raiu?
 Nu, soarta firii muritoare,
 Ferice oricît ar dura,
 Nu-i vrednică să se măsoare
 Cu-o clipă din durerea ta!

Pe ocean de zari albastre,
 Fără pinza și luntraș,
 Trece pulbere de astre
 În cor tainic și trufaș;

Peste cimpuri nesfirşite,
 Fara urme trec pe cer
 Şiruri negre, lanţuite, --
 Nori gigantici care pier.

Ceas de-adio, de 'ntilnire. --
 Nici tristeţi nici veselii ;
 De nimic mareaşa fire
 N'are dor, nici bucurii.

Tu în clipe de 'ncercare
 De la dinsa pildă ia --
 Cătră lumea trecătoare,
 Rece fii, cum este ea !

Şi 'ndată ce cu neagra-i haină
 Pe vale noaptea s'a lasa
 Şi, ca vrăjita 'n mare taină,
 Întreaga lume va tacea ;
 Îndată ce din stînci crăpate
 Va bate vîntu 'n erbi uscate
 Şi pasărea, ca pe furiş,
 Zbura-va 'n noapte din paiş,
 Şi supt vlăstarile de vie
 În caldul nopţii amortiş
 Ieşi-vor flori de iasomie ;
 Şi 'ndată ce, cu marelşie,
 De peste munţi zimbi-va luna
 Privind la tine, -- eu, într'una
 La tine 'n taină voi veni
 Şi până 'n zori şezînd cu tine,
 De aur vise ţi-oi şopti,
 Sufînd pe genele-ţi virgine..."

XVI

Şi el tacu... În departare
 Cuvînt după cuvînt murea...
 Sărînd, Tamara 'n jur privea...
 Neînţeleasă 'nfiorare

Simțea în piept; tristețea grea,
 Uimit avânt, învăpăiere:
 Simțirea-i toată clocotea.
 Zvîrlea gândirea-i orice strajă,
 Și vinele-i ardeau în foc,
 Iar glasul minunat, de vrajă,
 I se părea oprit în loc.
 Doritul somn, spre dimineață,
 Pleoapa grea i-o închidea,
 Dar mintea toată-i tulbura
 O șoaptă tainică, măreață:
 Fantoma sura, ca din ceți,
 Lucind în farmec și mindreți,
 Se înclina spre-a ei zimbire;
 Și ochiu-i, cu așa iubire,
 Așa de trist, privea la ea, —
 De mila-i parca suferea.
 Dar fire nu era cerească:
 Nu straja ei dumnezească
 Cununa de lumini purtînd
 Pe părul n' raze strălucind;
 Nici duh de groaznice destine,
 De rale ferecate 'n spini;
 Ci sămăna a seri senine,
 A zi, a nopți, a vii lumini!

XVII

De frica și de tremur plină,
 Pe geam Tamara se înclină
 Pierdută 'n gânduri și visări, —
 Cu-aprinșii ochi ea cată 'n zări,
 Și zi și noapte tot așteaptă...
 Și atunci i-aude dulcea-i șoaptă...
 N'o dezmerdau degeaba vise,
 Nu geaba el venea la ea,
 Cu ochiul trist, brațe deschise,
 Și cu blindețe îi vorbea...
 Și ea, demult, mereu oftează
 Și-a-și spune dorul n'are cui;

Spre sfinți cînd mintea-și îndrepteaza,
 Se 'nchina inima-i doar lui.
 De chin și muncă obosită,
 Cînd ea s'apropie de pat,
 O arde perna, și 'ngrozita
 Tresare 'n rece tremurat;
 Svicniri în pieptu-i, aiurări,
 Se 'nadușa, văzu-i perdut,
 Cat brațele-i imbrașișari,
 Pe buze-i luncă sarut...

*
 *

PARTEA A DOUA

I

„O, tată, tată, las' dojana.
 Pe fica-ți n'oi mai chinui.
 Eu plîng—și lacrimi, sârmana,
 Eu vars de-atîtea ori pe zi...
 Degeaba miri în haina-aleasă
 Grăbesc încoaci din vai, din sus...
 Ce, alte fete 'n Grăzia nu-s?
 Eu nimarui n'oiu fi mireasă.
 La pețitori le spune-așa:
 Mi-i soțul meu supt iarba deasă,—
 Eu altui inima n'oiu da.
 De-atunci de cînd pe el în sînge
 L'am îngropat în munte, sus,
 De duhul rău, caznita, plînge
 În pieptu-mi inima nespus.
 În taina nopții mă 'mpresoară
 Vederi de vis îngrozitor
 Și cînd mă 'nchin, în juru-mi zboară—
 De-a lor șoptire mă 'nfior.
 Salbatic foc în vine-mi fuge,
 Eu mă usuc din zi în zi
 Și moartea, tată, vieța-mi sugă...

O, tată, nu mă chinui!
 Trimete-o 'n sfînta mănăstire
 Pe fiica ta fără de minți:
 Hristos m'a ține-acolo 'n știre
 Rugîndu-mă la el și 'sfinți.
 A lumii n'oiu ști bucuria...
 M'oiu hodini 'n locașul sfînt;
 Primeaseă-mă de-acum chilia,
 În loc de groaznicul mormînt“.

II

Și 'n mănăstirea 'n munți zidită
 Au dus'o neamurile ei;
 În haină neagră și smerită
 Încins-au sîinii tinerei.
 Dar și-n smeritele veștminte,
 Ca 'n rochi 'n firuri, fără rost,
 De-aceleași visuri care-au fost,
 Îi bate pieptul ca 'nainte.
 În templul sfînt dacă intra,
 Între făclii de la altare,
 În ceas de rugă și cîntare,
 Șoptire dulce auzea.
 Pe bolta templului pistrue
 Un chip știut se tot ivea
 Și fără zgomot dispărea;
 În ceața de tamie-albue,
 Ca steaua, blind el stralucea
 Și 'n lumi străine o chema...

III

Stătea ascuns lacașul sfînt
 În umbra dulce-a două dealuri;
 Cîinari și plopi, ca niște valuri,
 Îl ascundeau; iar pe pămînt,
 Cînd se 'ntindea a nopții haină,
 Lumina schimnicei, în taina,

Sclipea printr'înşii tremurind.
 În jur, prin cei migdali în floare,
 Supt care-s cruci mîngietoare
 —Ai morţilor tacuţi străjari—
 De pasari răsuna cîntari.
 Pe cremene-alergau în cale
 De ape reci pîraie iuşi
 Şi printre munţii nalşi, tacuţi,
 Stringîndu-se cu drag în vale,
 Fugeau în jos, sub merişori
 Batuţi de brumele de flori.

IV

La miază-noapte, —munţi ca norii.
 În strălucirea aurorii,
 Cînd în văzduhul albastrit
 Se 'nfaşura platani şi pinii;
 Cînd, cautînd spre răsărit,
 La rugă chîmă muezinii;
 Cînd clopotul, cu tainic glas
 Sunînd, deşteapta mănăstirea
 În timpuriul zilei ceas;
 Cînd, dulce ca şi ispitirea,
 Gruzinca cu-al ei svelt ulcior
 Din munţi coboară la izvor;—
 Gheţoase virfuri, peste nor,
 Ca zid în aer plutitor,
 Se zugrăveau pe bolta clară,
 Iar la sfinţit, luau supt sara
 Veştiment de purpur' lucitor.
 Şi peste ele—jos lasate—
 Domnea din sferele-i cereşti
 Cazbec, purtînd pe-ale lui spate
 Cealmă şi haine 'mpărăteşti.

V

Dar vraja firii nesupuse
 Pe schimnică n'o mai uimea.

De-atitea griji, dorinți nespuse,
 Simțiri și cuget își pierduse :
 Mereu în fața-i el stătea.
 Un dor ascuns și cu putere
 Al vieții rost i l'a închis ;
 Ei, totu-i pare că-i durere :
 Și-al zilei clar, și-al nopții vis.
 Ades' cînd noaptea somnoroasă
 Pămîntu 'mbracă 'n val cernit,
 În fața candelii—Iricoasă,
 Tamara cade 'n aiurit
 Și plînge. Iar departe 'n vale,
 Valtatul ei greoiu, de jale,
 Pe călator l'oprește 'n cale
 Și el își zice : „Raul duh,
 În stîncă ferecat bocește !“
 Tîntind auzul în văzduh,
 Sărmanu-i cal cumplit gonește...
 Aci un val de gînd senin
 O 'nfașură și tot ce-a fost,
 Din vremuri iese plin de rost ;
 De visuri blinde pieptu-i plin,
 Și 'n minte-i visuri reînvie
 Din basme, din copilărie,
 Din vremi trecute, din bătrîni ;
 Aci amara-i veselie
 S'ogîndă 'n ochii lui păgîni ;
 Aci, și 'n casă și 'n livede
 Mereu în fața-i el stătea,
 Cătînd scăparea lui la ea—
 Temindu-se-a iubi și-a crede.
 Și rugător parcă-o privea,
 Și-atît de trist el biet părea...

VI.

Demult acum veștmînt de noapte
 Gruzine dealuri a 'mbrăcat.
 Împins de-a' gîndurilor șoapte,

În vale Demon s'a lasat
 Și mult timp, mult, el a umblat
 Pe lângă schit tot șovăind,
 Să-i strice pacea ne'ndrazniind;
 Ba, hotărit parcă parea
 Să-și lese crudele lui gânduri.
 Pe lângă zidurile 'n rînduri
 El umblă și supt urma-i grea
 Tresare frunza, se 'nfoară...
 Acum privea—prin geam, domol
 Lumina blînda se strecoară—
 Tamara-și stringe sinu-i gol.
 Și iată 'n tainica tăcere
 Cîngûra* — cîntec de mistere
 Din strune 'n aer răspîndi;
 Și-a curge sunet se 'nteți—
 Ca lacrimi—unul după altul;
 Era un cîntec ne 'ntrecut
 Ce pentru-al lumii parcă lut
 În cer fusese el făcut.
 Vr'un înger oare din innaltul
 Ceresc lăcaș aici venea
 Prietina-i spre a-și vedea,
 Și de trecut îi amintea
 Prin cîntu-i plin de mîngiere?...
 Tristeți de-amor, de-amor plăcere
 Simțește Demon acu 'ntăi...
 Și-ar vrea să fugă, plin de frică;
 Aripa-i însă nu-și ridică!
 Plecîndu-și, doamne! ochii săi,
 Din ochi o lacrimă îi pică...
 Și până azi, în acel loc
 Se vede-o piatră sfredelită
 De lacrima nepotolită,
 De lacrima calită 'n foc!...

VII

El intra,—rob cu tot iubirii.
 Spre bine sufletu-i deschis

*). Instrument muzical.

Și-și zice-acum: al re'noirii
 Se va 'mplini doritul vis*.
 Fiorul tulbur de-așteptare
 Și teama de-orbul viitor,
 Acum întâi un loc își are
 În suflet mîndru, birfitor...
 Pe supt icoana luminată
 Pași 'n chilia nepatată
 De rele duhul, de urgii;
 Dar simte-aici cerească fire
 Și stă cuprins de 'nmărmurire
 În pragul tainicei chilii,
 Și-adînc pătruns de-o nouă stare,
 Își pleacă capul cu 'ntristare...

VIII

Dar el privește;— supt perdele,
 În valuri albe, subțirele,
 Cu fruntea 'n raze-un inger sta
 — Strajar al schimnicei frumoase —
 Și de dușmăn, cu mini pioase,
 Cu-a' lui aripi o apăra...
 Ei sînt curați, far' de păcate!
 Și 'n el atunci, — din răutate —
 Cumplite patimi s'au aprins:
 Pierit-a roiul lui de visuri;
 De ură vremi, de veacuri plinsuri,
 În haina lor iar l'au cuprins.

Heruvimul

„Tu, duh de goană, rele fapte,
 Ce cați în schit la miez de noapte?
 Închinători aici tu n'ai;
 Rau n'a pătruns pan' azi aice!
 Spre-Amorul meu, în loc ferice,
 Nu-ți sune vinovatul grai!“

*) În Caucez este legenda că Demonul se va prefăce iarăși în inger, atunci cînd va iubi pe cea mai neprihănită fată din lume.

Demonul

„De-acuma las-o! Pragul porții
 Sa nu-l mai treci: ea este-a mea!
 Pe noi ne leaga voia sorții
 Și n'ai tu dreptu-a judeca.
 În bine iarăși simt plăcere
 Și 'n farmecu-i mă 'nvaluesc!
 De-acum, aici, tu n'ai putere—
 Eu sint stăpînul: o iubesc!
 Ne-a scris doar Cerul întîlnirea,
 Amorul, biruința mea...
 Și să raspund am eu menirea
 De-acum, — de mine și de ea!“

Și ingerul, cu ochi de mila
 La biata jertfa lungă căta
 Și, desfăcînd aripa 'n silă,
 În mari cerești se afundă.

IX

De graiul lui, Tamara plînge;
 De frică, inima-i se frînge...
 În fața ei din nou el stă:
 Straluce haina lui cernită,
 Și ca furtuna potolită
 Cumplitu-i ochiu se lumina.

Tamara

„O, cine-i?... Vorba ta-i ocară!
 Din iad, din rai, vin pașii tai?
 Ce vrei tu? Spune-mi!“

Demonul

„O, Tamara!“

Tamara

„Dar, cine ești? răspunde 'ntăi!...”

Demonul

„Eu sint acel ce 'n nopți in cețe
Tu-l ascultai cu ochiu deschis;
Al carui gînd, plin de tristețe,
Șoptea la capu-ți cu blîndețe,
Al carui chip tu-l știi din vis;
Eu sint acel ce istovește
Orice nădejde și visari,
Pe care nimeni nu-l iubește,
Următ de blastam și ocari.
Eu margini nu știu cunoștinții;
Sint zeu aicea ca 'n infern,
Domn libertății și științii,
Vrajmaș dreptății și ființii,
Și... uite 'n fața-ți mă prostern!
Eu ți-am adus, cu umilința,
De-amor o rugă în văpai—
A mea dintaia suferința
Și lacramile mele 'ntăi.
Aibi mila, vai, de-a mea ființa!
Pe mine, cerului, m'ai da
Din nou cu blînde-ți cuvinte;
Cu-ale iubirii haine sfinte
Înfașurat, aș apărea
Ca inger nou, în noi veștminte.
Da-mi voe, lasa sa-ți vorbesc—
Eu rob ți sint, eu te iubesc!
Cum te-am văzut întăiași dată,
Puterea mea urit-am toată
Și rostul meu nepamintesc,
Și fui gelos fara vroința
De ale lumii bucurii:
Ca tine-a fi e-a mea dorința—
Ma înfîor de timpi pustii.
În pieptu-mi race, foc de viața

Din nou în inimă s'a 'ncins,
 Și amintiri din vremi în ceață
 Străvechea rană mi-au aprins.
 Ce-i fără tine veșnicia-mi?
 A nesfirșiri 'mpărăția-mi?
 Cuvinte goale, vorbe 'n vînt:
 Un templu 'n care zei nu sînt!"

Tamara

„Viclene duh, o, piei din față!
 Nu mai vorbi, eu nu te-ascult!
 Ceresc părinte!... Vai!... Mai mult
 A mă ruga nu pot... În ceață
 S'afundă sufletu-mi zdrobit!...
 O, taci! Tu vrei a mea pieire;
 Cuvîntul tău m'a otrăvit...
 De ce, de ce a ta iubire?"

Demonul

„De ce, frumoaso? Vai, nu știi!
 Dar plin acum de-o viață nouă,
 Am rupt din capul meu pustiu
 Cununa cea de spini în două;
 M'am rupt de-ai mei tovarăși răi,
 Văd iad și raiu 'n ochii tăi!
 Și te iubesc, frumoaso fată,
 Cum nu pricepi—cu-așa amor:
 Cu locul tot, puterea toată
 De vis și gînd nemuritor.
 În mintea mea, din veșnicie
 Stă zugrăvită fața ta
 Și 'n ochii mei purtatu-s'a
 Prin a eteruii pustie.
 De mult gîndirea-mi tulburînd
 Mă urmăreau vorbiri senine
 Și 'n vremi ferice 'n raiu trăind,
 Eu sufeream gîndind la tine.
 O, să pricepi dacă-ai putea

Ce groaznica-i o lincezire
De veacuri, fără de-o zimbire...
Plăceri, dureri a nu avea,
Mereu a face faptă rea
Și bine—fără mulțămire ;
Să tot tinjești fără-a iubi ;
De tot ce este-avînd știință —
Hulind orice fără vroință
Și geaba totul a birfi !...
De cînd blestemele divine
S'au împlinit,— din acea zi,
Mîndreța firii pentru mine
Pe veci din ochii mei pieri...
Stateau în fața-mi lumi albastre,
Podoaba toată-a celor astre
Ce-avui tovarășe cîndva...
Curgeau cu frunți încoronate...
Dar vai ! pe fostul al lor frate
Nici una nu-l mai cunoștea !
Pe prigonîții cei ca mine,
Să-i chem atunci am început,
Dar fețe, vorbe, ochi, — eu bine
Nici unul n'am mai cunoscut.
În luptă cu vrtej naprasnic,
Potop de pulberi ridicam
Și 'ncins cu fulger, tunet groaznic,
Cu zgomot norii despîcam
Ca 'n hora de stihii—genune—
Să 'năduș chinu-mi sufletesc,
Să scap de cugete nebune,
La neuitat să nu gîndesc !
Ce sînt poveștile clădite
Din munci, necazuri omenești,
Atîtor neamuri risipite—
Cu-o clipă față—cît clipești,
Din chinurile-mi negrăite ?
Ce-s oamenii ? Viața lor ?
Ei au trecut și trece-vor !
Sperînd într'un judecător
Ce iartă chiar cînd osîndește !

Tristeța-mi nu-i de muritor:
 Ca mine-i—capăt nu-și găsește
 Nu va dormi 'ntr'al ei mormînt!
 Aci ca leul are-avînt,
 Aci străluce, arde-n pară,
 Aci-i pe gîndu-mi o povoară--
 Puterilor ce nu mai sînt,
 Tristeța-i veșnicul mormînt!..“

X

Tamara

„Oricine-ai fi, prietin tainic, —
 Pierzîndu-mi liniștea demult,
 Fără să vreau, cu suflet jalnic,
 Nefericite, eu te-ascult.
 Dar dacă vorba'ți e otrava
 Și rău ascunzi în gîndul tău...
 O, milă aibi!... Ce mare slavă?...
 Eu, cerului mai scumpă-s oare
 Ca altele... ce n'ai văzut?
 Și ele sînt fermecătoare,
 Pe patul lor, pat de fecioare
 De om privire n'a căzut!...
 O nu! te rog, tu jură-mi mie...
 Grăește—fă-mi o bucurie...
 Tu știi ce-i visul de femeii!
 Tu 'n suflet faci să nască frică...
 Dar tu știi totul, deci ridică
 Orbirea de pe ochii mei!
 Te jură dar... de-acu 'nainte
 Sa fugi de reie, —dă-mi cuvînt!
 Ori poate vorbe, juraminte
 Ce nu se calcă, nu mai sînt?“

Demonul

„Mă jur pe ziua 'ntai a friii,
 Mă jur pe ziua ei de-apoi,

Mă jur pe pata osindirii,
 Pe-al veșnicei dreptați razboiu;
 Mă jur pe-ale căderii chinuri,
 Pe dulce vis de biruinți;
 Mă jur pe vorbele-ți fierbinți,
 Pe-a' crudei despartiri suspinuri;
 Mă jur pe-al duhurilor cor,
 Pe scarta fraților în plingeri,
 Pe spagile dreptilor ingeri,
 Vrajmași în vecii vecilor;
 Mă jur pe iad, mă jur pe ceruri,
 Mă jur pe sfinți, pe ochii tai;
 Mă jur pe stele din eteruri
 Mă jur pe lacrima-mi dintai;
 Pe-a ta suflare și simțire,
 Pe val din parul tău bogat;
 Mă jur pe chin, pe fericire,
 Pe-amorul meu învapațat...
 M'am lepadat de vechea slava,
 De ura, de-al trușiei jug;
 A lingușirii mele-otrava
 N'a pune suflute pe rug.
 Voesc a fi 'mpacat cu cerul,
 Voesc iubire, adevarul,
 Voesc în bine-a crede iar.
 Ș-adincul semn de groaznic jar,
 Cu lacrima căinții mele,
 Pe fruntea-ți mindra voiu spala;
 Iar lumea 'n neștiinți de rele,
 În lipsa mea s'a înalța!
 O, crede-ma, eu singur doara
 Te-am priceput și prețuit;
 Punând în tine-a mea comoară,
 A mea putere-am azvirlit.
 Amoru-ți vreau, ca primavara,—
 Dau veșnicia pe-uu minut;
 Ca 'n rau, crezi în amor, Tamara,
 Eu nu te mint, nu-s prefacut...
 Eu, din eteruri fiul spumii,
 În lumi cerești te voiu lua

Și fi-vei tu regina lumii
 Amică veșnică a mea;
 Și fără dor și tinguire
 Vei căuta în spre pământ:
 Acolo-i scurtă fericire
 Și veșnici frumuseți nu sînt;
 Acolo-s crime, osindire,
 Acolo patimi mici trăesc;
 Acolo ură și iubire,
 Pe teamă numai, dăinuesc.
 Și tu,—nu știi ce însemnează
 Al oamenilor scurt amor?
 În sînge tînar el vieza!—
 Și el, ca timpu-i schimbator.
 Tu lasă-i pe-alții să se 'ncinte
 De soarta scurtei lor vieți:
 Spre cer ei nu pot să s'avinte,
 Ei nu pricep noi frumuseți!
 Dar tu, de alte lumi ființa,
 Menită ești spre altceva,
 Te-așteaptă alta suferința,
 Uimiri, tu, altele-i avea!
 Un roi de duhuri zburătoare
 În slujba ta eu voiu chema:
 Ușoare slugi, ascultătoare
 Vor fi mereu la voea ta;
 Și din lacefăr, pentru tine
 Cununa de-aur voiu lua,
 Voiu strînge rouă 'n nopți senine—
 Cu ea coroana-ți voiu uda;
 Cu raza sării purpurie
 Eu voiu încinge trupul tău,
 Mirezme dulci din flori o mie
 Vor imbata lac șul meu!
 Într'una cu cîntari divine
 Auzui și-l voiu dezmiarda,
 Palate mîndre, ca de zine,
 Din pietre scumpe-ți voiu dura;
 M'oiu pogori cu măestrie
 În mari; zbură-voiu peste noi

Și, tot al Lumii, da-ți-voiu ție —
 Îubește-mă!...”

XI

Și el, ușor
 Și-atinse buza-i arzătoare
 De gura gingașei finți;
 Cu vorbe dulci, ispititoare,
 Îi răspundea la rugaminti.
 Puternic ochiu, uscat de-arsură,
 Privea la ea. În noaptea sură,
 Fatal, țîșnind din păr scintci,
 El strălucea asupra ei!
 Sarutu-i plin de-otrava morții
 Patrunse 'n pieptul ei plapînd...
 Un glas ușor, de-abea țîpînd,
 Se ineca 'n tăcerea nopții...
 Era 'n el tot: amor, durere,
 Învinuiri, adinci tristeți,
 Adio fără mîngiere,
 Adio tinerei vieți!...

XII

Străjarul doar, în miez de noapte,
 Se strecura încetinel
 Pe lingă zidurile 'nalte
 Bătînd în toaca-i de oțel;
 Dar supt fereastra mindrei fete
 Oprindu-și pasu-i măsurat,
 Din toacă stă, și-ale lui plete
 De groază-atunci au tremurat.
 Lui, în tăcerea domnitoare,
 I se păruse deslușînd
 O patimașă sărutare,
 Un țîpet scurt, suspin murînd...
 Și cuget rău, care doboară,
 Patrunse 'n pieptu-i în oftari;
 O clipă însă se strecoară

Și tace tot. Din depărtări
 Doar de zefire dulci suflări
 Veneau încet pe-a' frunzei șoapte;
 Iar malul mut, pătruns de noapte
 Căta spre riu cu 'nduioșări.
 Canonul sfântului ferice
 Și-l zice-n gându-i tulburat, —
 La sfinți se roagă să-i ridice
 Ispita greului păcat.
 Și repede scurtînd popasul,
 Își bate pieptul răzvrătit,
 Și-apoi, tăcînd, grăbește pasul
 Pe drumul lui obișnuit...

.

XIII

Frumoasă, fără dor, necaz,
 Dormea Tamara 'n pat de doliu.
 Mai alb ca de zăpezi lîntoliu
 Era tăcutul ei obraz.
 Pe veci pleoapele-s lăsate...
 Privindu-le, cine-ar fi zis
 Că ochiul ei nu doarme 'n vis,
 Cătînd, cu dor, a fi deschis
 De zori, sau sărutări visate?
 Pe ele, geaba, raze vii
 Curgeau în valuri aurii;
 Degeaba tristele ei rude
 Le sărutau, cu fețe ude...
 Al morții veșnic sărutat,
 Nicum nu poate fi spălat!
 Niciînd în vremi de veselie,
 Veștmînt mai mîndru, mai bogat
 La sărbători ea n'a 'mbrăcat:
 Din valea largă, flori, scumpie,
 — Așa e-al țării obicei —
 I-au presărat pe trupul ei,
 Și-acuma strînse 'n mîna-i răce,
 S'or duce 'n raiu spre-a o petrece.

Mult timp, mult, duhul nimicirii
N'atinse jertta putrezirii, —
Nimic pe chipu-i mărmurit,
Nu 'nvedera al ei sfârșit.

XIV

De tristă cale s'au gătit
Vecini, prietini, neamuri multe.
Rupîndu-și pletele-i cărunte,
Bătîndu-și pieptul amarit,
Gudal, pe calu-i alb, în zale,
Se sue 'ncet, — și toți ai săi
Cu el plecat-au. Zile trei,
Trei nopți, calca-vor a lor cale.
În templul sfînt, de moși durat,
Mormînt Tamarei e săpat.
Un moș de-a! lui Gudal, de veacuri, —
Tilhar de sate și drumeți —
Cînd boala-i fu fără de leacuri,
La incheiatul ralei vieți,
Spre a păcatelor ertare
Biserica-a făgăduit
Să facă 'n stîncă de granit,
Ce 'nfrunța-a vîntului turbare,
Ce vulturi doar a găzduit.
Si pe Cazbec, peste vilcele,
Altar mareț se înalță
Si țarna omului de rale
Odihnă-acolo își afla,
În cimitir su prefacută
Pierduta stîncă între nori:
Cum parcă sus, mai lingă sori,
Ar fi mai cald în groapa muta,
Cum parcă 'n ninsul munte sus,
Ceva 'n cenușa mai viează...
Degeaba! Morții nu visează
Nici ris, nici chin din timpul dus!

XV

Acum prohodul s'a sfârșit. --
 Pe-a lui Gudal sârmană fată
 Și pumu de țarnă-au azvîrlit
 În groapa ei adinc săpată...
 S'a înălțat în sus spre ceri
 Miros și fum de tamierei,
 Și, de pe stîncile vecine,
 Tăcut'au plînsuri și suspine...
 Un trap de cai, de pași călcat,
 Ecou de glas îndepărtat,
 Deabea-deabea doar mai rasună...
 De-odată nourii s'adună
 Pe al Tamarei pat de lut,
 Furtuni grozave-au început
 Și fioros, cu glas de fiare,
 Urlînd în largul cel ceresc,
 Din piscul nalt, cu 'nvîltorare,
 Ripit-au trupul omenesc.

XVI

În largul cerului albastru,
 Un inger, dintre ingeri mii,
 Zbura cu aripe-aurii
 Și suflet de pe-al nostru astru
 Ducea în lumile-azurii.
 Cu vorbe dulci de mîngîtere
 El indoelile-i gonea,
 De urma crimei, de durere
 Cu-ale lui lacrimi îl spăla.
 Departe'n raiu, cîntări divine
 Se auzeau,—cînd, prin văzduh,
 Taind cărările senine,
 Zbură din iad grozavul duh...
 Era cumplit—o vijelie,
 Ca fulgerul prin nori, lucea
 Și 'n ne 'ntrecuta lui trufie
 Racni grozav: „ea este-a mea!”

De pieptu-ocrotitor lipită,
 Tamara —suflet—tremura,
 În rugă, frica-și amorțea.
 Se hotăra a ei ursită :
 Din nou în fața-i el stătea.
 Dar, doamne! cine-l cunoștea ?
 Cum se uita prin geni plecate!
 Ce plin era de răutate,
 De hula fără de sfârșit! —
 Raceală de morminturi bate
 Din chipul lui înmărmurit.
 „O, piei, tu duh de nedreptate!“
 Trimisul cerului grăi —
 „Ai izbândit deajuns. —Cea zi
 A dreptej judecați sosi
 Și-i bună-a Domnului dreptate!
 Trecuta-au vremi de ispitiri!
 Cu haina putredei ei firi,
 S'au rupt cătușile de rele, —
 Tamara-i sora-acum ca stele!
 Ea fu din sufletele rari
 A căror viață doar e-o clipă
 Pe a durerilor aripă,
 Pe visuri de mărgăritari :
 Cel Veșnic le-a făcut anume
 Din spuma finului eter; —
 Nu sînt zidite pentru lume,
 Ci-au fost create pentru cer.
 Cu chinuri aspre rasplatit-a
 Tamara groaznicul ei vis;
 Ea mult a suferit —iubit-a —
 Și raiul pentru ea-i deschis!“

Ș'atuncea Ingerul o clipă
 La Demon aspru căută ;
 Apoi, ușor, cu-a lui aripă
 În zări cerești se afundă.
 Iar Demon, blestamînd cu ură
 Mărețu-i vis amagitor,
 Ramase iarăși în natură
 Cumplit și rău peste măsura,
 Lipsit de bine și amor.

EPILOG

Pe coasta muntelui pietros,
 Deasupra văii Caișauru,
 Și pînă azi — culcate jos —
 Se vad ruini din vremuri sure.
 De basme ce 'nspăimînt 'copii
 E amintirea plină încă...
 Mareș și în lăcere-adincă,
 Fost martur vechiu de bucurii,
 Castelu 'n arbori innegrește.
 Aul* în vale s'a zidit,
 Pămîntu-i verde și 'nflorește;
 Dă voci ecou nedeslușit
 Se pierde'ncet, — lungi caravane
 Din depărtări trec zîngănînd,
 Și 'n ceți, sărînd de pe mormane,
 Șpumează riul stralucînd.
 Cu viața veșnic rizătoare,
 Cu primăvară, umbră, soare,
 Se joacă firea necurmat,
 Ca un copil nevinovat.

Dar trista-i casa ce gustat-a
 Cîndva vieață, bucurii —
 Ca un bătrîn, care 'ngropat-a
 Amici, femeie și copii;
 Doar, luna după ce rasare,
 Locuitorii ei sfioși,
 Au horă, praznic, sarbatoare,
 Vuesc, aleargă sgomotoși...
 Pe prispă, jos, între gâteje,
 Painjăn negru toarce mreje;
 Pe coperișul prăbușit,
 Se joacă gușterii, — o droae,
 Iar din pîrete povîrnit
 Un șarpe lung se încovoaie
 Pe scara turnului negrit.
 Aci rămîne 'ncolăcit,
 Aci 'n tot lungu-i se desface

*) Sat de Cereheji.

Și luce—mindru buzdugan,
 Uitat pe cîmpul cel dușman
 De vr'un viteaz trecut la pace...

Salbatec totu-i. Nicaire
 Nu-s urme din trecut; cea fire
 Cu sîrguința-a șters din lume
 A povesti tot ce-ar putea
 De-al lui Gudal bătrînul nume
 Și de Tamara—fiica sa!
 Dar templul ridicat pe munte,
 În care-azil ei și-au găsit,
 De sfîntă mină ocrotit,
 Și azi și'nalța mindra-i frunte.
 La ușa lui, drept pază-i stau
 De piatră lespezi innegrite
 Cu plăci de gheața-acoperite,
 Drept scut pe pieptul lor purtînd
 Zăpezi de veacuri stralucînd;
 Iar stînci înalte, prăbușite,
 În lunecuș, de ger oprite,
 —Cascade fara de murmur—
 Atîrnă triste împrejur.
 Furtuni pe-acolo dau ocoale
 Vuind prin brazi și prin stejari:
 Aci plingînd în ziduri goale,
 Aci strigîndu-i pe străjari...
 De templul sfînt din departare,
 Stînd povești, —spre asfințit
 Doar nourii din răsărit
 Gramezi se 'ndrumă la 'nchinare,
 Deasupra tristului mormînt,
 S'aude vaet doar de vînt...
 Cazbec setos și dîrz, aice
 Ursuz își ține prada lui,
 Iar pacea lui n'ar să i-o strice
 În veci cîntirea omului.